

ბიზნესის ეკონომიკური ღირებულებების სანაჩემო ეკონომიკური უსაფრთხოების სისტემაში

სალომე ოდიშარია
სტუდენტ-დოქტორანტი

RESUME

Nowadays lots of enterprises, which represent a single industrial complex, very often are divided into several entities, due to a variety of purposes: to ensure the safety of its individual parts, to improve the manageability, restructuring the larger structures within the boundary of the types of activities, tax optimization and more. Nevertheless, in today's market conditions, diversification of various enterprises and businesses is becoming more pressing.

* * * *

ავსტრიელ-ამერიკელი ეკონომისტის ჯოზეფ შუმპეტერის მოსაზრების თანახმად „ინოვაციის განხორციელება არის ერთადერთი ფუნქცია, რომელიც ფუნდამენტურია ისტორიაში.“ მეორეს მხრივ ინოვაცია — ესაა სიახლეების რეალიზაციის პროცესი გარემოს კონკრეტულ პირობებში.

მიუხედავად ერთი შეხედვით სიმარტივისა, „ინოვაცია“ საკმაოდ მრავალმხრივია. ინოვაციის, როგორც რთული, მოცულობითი კატეგორიის გამოკვლევა სხვადასხვა განზომილებებში, კვლევის ობიექტის და საგნისაგან დამოკიდებულებით იგი განიხილება

1. როგორც შედეგი;
2. როგორც ცვლილება;
3. როგორც პროცესი. [2]

ამრიგად, ინოვაცია როგორც ეკონომიკური კატეგორია, შეიძლება დახასიათებულ იქნას შემდეგ ასპექტებში:

1. პირველი, როგორც სტრატეგიის შექმნის შედეგი, რომლის ფარგლებშიც პრაქტიკაში ხდება ახალი იდეების, აღმოჩენების და გამოგონებების, ახალი მეცნიერული გადამწყვეტილებების, პატენტების, ინფორმაციისა და სხვა ინტელექტუალური სიახლეების მატერიალიზაცია, რეალიზაცია. ეს შედეგი ჩვეულებრივ გვევლინება პროდუქტის ან პროცესის სახით.

2. მეორე, როგორც სიახლეების გავრცელების სტრატეგიის შედეგი, რომლის ფარგლებშიც სიახლე, რომელსაც შეუძლია საბაზრო მოთხოვნების დაკმაყოფილება, ანუ გააჩნია კომერციული რეალიზებადობა, ლეზულობს სასაქონლო ფორმას და შესაბამისად ბაზარზე გამოდის როგორც საქონელი, სადაც ხდება კომერციალიზაცია.

3. მესამე, როგორც მუდმივად განახლებადი და, ფაქტურად, საწარმოო პროცესის ამოუწურავი ფაქტორი. ეს თავის მხრივ ასახვას პოულობს ახალი ტექნიკის და ტექნოლოგიის დანერგვაში, ორგანიზაციული სტრუქტურის ცვლილებებში, მართვის

მეთოდებში და ა.შ.

4. მეოთხე, როგორც სიახლეების დანერგვის ეფექტი. ეფექტი შეიძლება იყოს ტექნიკური, სოციალური, ეკონომიკური და ა.შ. მიკროდონეზე ეკონომიკური ეფექტი ვლინდება დამატებით მოგებაში (შემოსავალში), რაც ხელს უწყობს შემდგომ კაპიტალიზაციას. მაკრო დონეზე ძირითადი ეფექტი აისახება, პირველ რიგში, ერის ცხოვრების ხარისხის ამაღლებაში, როგორც საზოგადოების ძირითადი მიზნის. [2].

ამ დროს ყურადღება უნდა მიექცეს იმ გარემოებას, რომ ინოვაციები შეიძლება განიხილებოდეს მსოფლიოს მასშტაბის დონეზე, რომლებიც როგორც მსოფლიო სიახლეები, წამოიშვებიან რომელიმე ქვეყანაში და არ გააჩნიათ სრული ანალოგები არც ერთ სხვა ქვეყანაში. შემდეგი დონე — ესაა ეროვნული მასშტაბის დონე, რომელთა მიმართებაშიც ინოვაციებს შეიძლება მიეკუთვნოს სიახლეები, რომლებიც პირველად გამოიყენიან კონკრეტულ სახელმწიფოში. სხვა სიტყვებით რომ ვთქვათ, ესაა ინოვაციები კონკრეტული სახელმწიფოსათვის, რომლებიც ამ დროს გავრცელებული არიან მსოფლიო საზოგადოებაში. შემდეგ შეიძლება საუბარი რეგიონალური დონის ინოვაციებზე, რომლებიც პირველად წარმოიშვნენ კონკრეტულ რეგიონში (ოლქში, დარგში), მაგრამ ამ დროს გავრცელებული არიან მაკროდონეზე ან მსოფლიო მასშტაბის დონეზე.

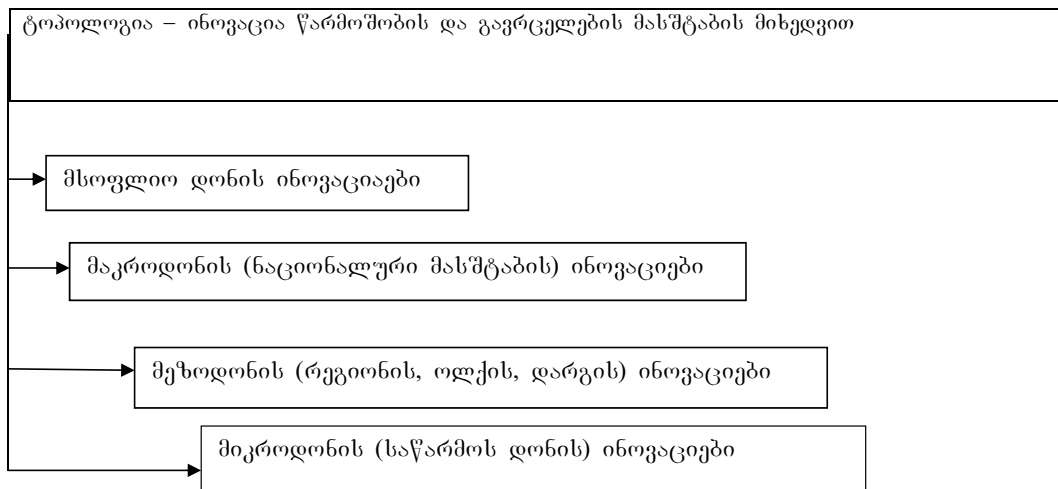
შეიძლება საუბარი ინოვაციებზე მიკრო დონეზე (საწარმოების დონეზე), რომლებიც პირველად იქნა გამოყენებული კონკრეტულ საწარმოში და ამ დროს გავრცელებული არიან მსოფლიო დონეზე, მაკროდონეზე, ან თვით მეზოდონეზეც კი. ინოვაციათა აღნიშნული კლასიფიკაცია მოცემულია ნახ.1.-ზე.

როცა ვსაუბრობთ მიკროდონის ინოვაციებზე, უნდა შევჩერდეთ ბიზნესის დივერსიფიკაციაზე, რომელიც ეფუძნება მართვის ინოვაციური მეთოდების გამოყენებას, რაც განსაზღვრავს მის ინოვაციურ ხასიათს.

2008 წლის მსოფლიოს საფინანსო-ეკონომიკურმა კრიზისმა, მკაფიოდ აჩვენა ვინროსპეციალიზირებული საწარმოების მოწყვლადობა, რომელთაგან ბევრმა ამ პერიოდში განიცადა გაბანკროტება. ცხად ფაქტად იქცა საწარმოების ბიზნესის დივერსიფიკაციის საჭიროება მათი ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის მიზნით.

ბიზნესის დივერსიფიკაცია, წარმოადგენს რა სხვადასხვა სახის რესურსების ოპტიმალური გადანაწილების ინსტრუმენტს, იგი გვევლინება საწარმოს ეკონომიკური ეფექტურობის ამაღლების, ფინანსური მდგრადობის დაკარგვის რისკების მინიმიზაციის სა-

ნახ.1. ინოვაციების ტოპოლოგია წარმოშობისა და გავრცელების მასშტაბის მიხედვით.

შუალედურ და როგორც ეკონომიკური უსაფრთხოების უზრუნველყოფის შედეგი.

დინამიკურ საბაზრო გარემოში კომპანიების დივერსიფიკაცია ხდება ბაზური საფუძველი შიდა და გარეშე საბაზრო მოქნილობის დონის ასამაღლებლად. დივერსიფიკაციის ძირითადი მიმართულებები წარმოდგენილია შემდეგი ტიპური სტრუქტურებით:

არადაკავშირებული (არა მონათესავე) დივერსიფიკაცია — მოქნილობის მიღწევა გარედან;

დაკავშირებული (მონათესავე) სტრატეგია ცენტრირებული და ჰორიზონტალური დივერსიფიკაციის — რეალიზება სტრატეგიული შესატყვისობების და მიღწევა შიდა მოქნილობის;

კომბინირებული დივერსიფიკაცია.

არადაკავშირებული დივერსიფიკაცია გულისხმობს ახალი ბიზნეს—მიმართულებების გახსნას, რომლებიც არანაირად არ არიან დაკავშირებული უკვე არსებულთან. საუბარია კომპანიის მოღვაწეობის გაფართოებაზე ახალი პროდუქტების წარმოების ხარჯზე, ახალი სახის სამუშაოების შესრულებით, ახალი სახის მომსახურებების გაწევით.

დაკავშირებული ვერტიკალური და ჰორიზონტალური დივერსიფიკაცია გულისხმობს საწარმოს ახალი სახის მოღვაწეობის ორგანიზებას, რომელიც უზრუნველყოფს სინერგიის ეფექტს.

შერეული (კომბინირებული) დივერსიფიკაცია გულისხმობს რეალიზაციას როგორც დაკავშირებული, ისე არადაკავშირებული სახის მოღვაწეობების, პროდუქციის გამოშვებას, სამუშაოების შესრულებას, მომსახურებების გაწევას.

გადაწყვეტილება ბიზნესის დივერსიფიკაციაზე მიზანშეწონილია მიღებულ იქნას იმ შემთხვევებში, როდესაც მომარაგების და გასაღების პროცესების ეფექტურობა ძლიერაა დამოკიდებული გარეშე კონიუნქტურის ცვალებადობაზე, რაც უარყოფით გავლენას ახდენს სამწარმოო საქმიანობის ეფექტურობაზე.

თუმცა ბიზნესის დივერსიფიკაციის რეალიზაცია

შეიძლება განხორციელდეს მხოლოდ საჭირო მოცულობის კაპიტალის არსებობისას, რომელიც ნაწილობრივ შეიძლება გამონთავისუფლდეს მიმდინარე მოღვაწეობის მასშტაბების შეკვეცით. ამისათვის კი საჭიროა გადაწყვეტილების მისაღებად შესაბამისი მეთოდოლოგიის და ალგორითმის ქონა.

ბიზნესის ინოვაციური დივერსიფიკაციის შესახებ გადაწყვეტილების მისაღებად მეთოდოლოგიურ ინსტრუმენტს საფუძვლად უნდა დაედოს შემდეგი მაჩვენებლების ერთობლიობა:

1. საბრუნავი აქტივების ბრუნვის ხანგრძლივობა, რომელიც იანგარიშება ფორმულით:

$$D_{\text{ს}} = \frac{3650A + A}{E}$$

სადაც OA — არის საწარმოს საბრუნავი აქტივების სიდიდე წლიური ბალანსის მონაცემებით, ლარი; A — არის საწარმოს ძირითადი საშუალებებისა და არამატერიალური აქტივების ამორტიზაციის წლიური სიდიდე, ლარი; B — საწარმოს წლიური ამონაგები, ლარი.

2. ეკონომიკური დანაკარგები, მიმდინარე მოღვაწეობის შეკვეცისაგან, რომელიც იანგარიშება ფორმულით:

$$E_{\text{კ.დ.}} = V_1 + R_1$$

სადაც V_1 — არის საწარმოს მიმდინარე მოღვაწეობაში შეკვეცილი გაყიდვების მოცულობა, ლარი; R_1 — საწარმოს მიმდინარე მოღვაწეობაში გაყიდვების რენტაბელობა, %.

3. მოგება ახალი ბიზნეს—მიმართულებისაგან, რომელიც იანგარიშება ფორმულით:

$$M_{\text{ახ.}} = V_2 + R_2$$

სადაც V_2 — არის სავარაუდო მოცულობა გაყიდვებისა ახალი ბიზნეს—მიმართულებით, ლარი; ხოლო

R_2 — რენტაბელობა გაყიდვების ახალი ბიზნეს-მიმართულებით.

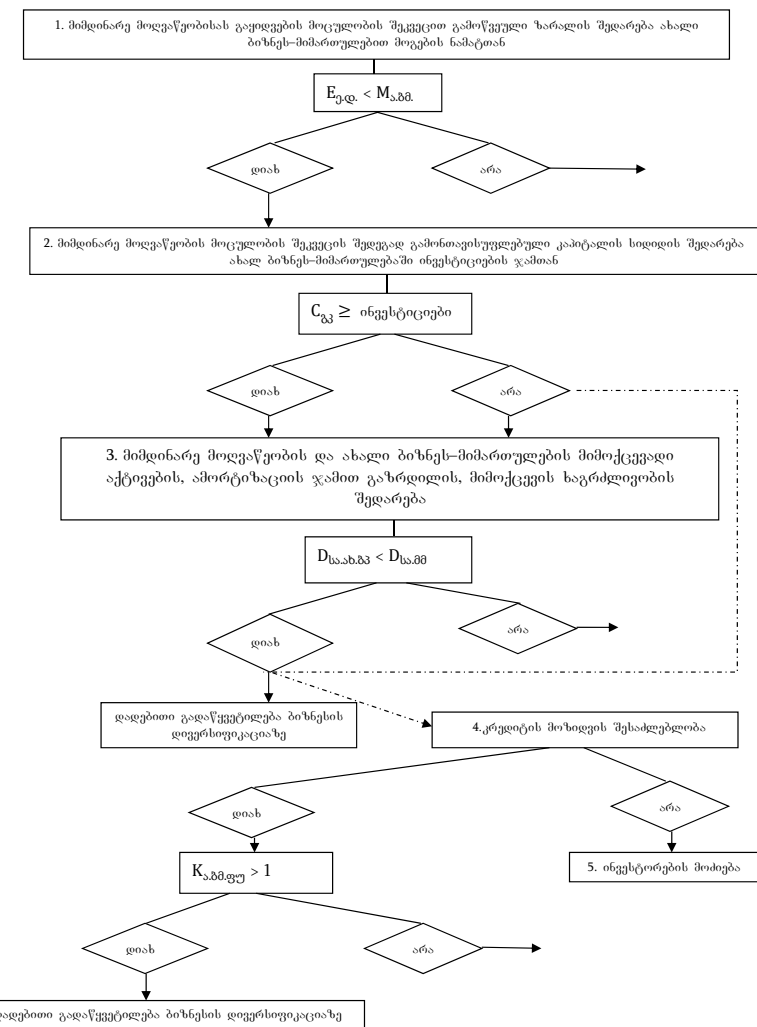
4. მიმდინარე მოღვაწეობის მოცულობის შეკვეცის შედეგად გამონათავისუფლებული კაპიტალის სიდიდე, რომელიც იანგარიშება ფორმულით:

$$C_{გვ} = B_{გაა} + C_{გვ3}$$

სადაც $B_{გაა}$ — მიმდინარე მოღვაწეობის მოცულობების შეკვეცის შედეგად გამონათავისუფლებული არაბრუნვადი აქტივების რეალიზაციიდან მიღებული ამონაგები, ლარი; $C_{გვ3}$ - ესაა საწარმოს სუფთა ბრუნვადი კაპიტალის სიდიდე წლის ბოლოს ბალანსის მონაცემებიდან, ლარი.

5. საწარმოს ახალი ბიზნეს-მიმართულების ფინანსური უზრუნველყოფადობის კოეფიციენტი მისი საკრედიტო რესურსებით ფინანსირების პირობებში, იანგარიშება ფორმულით:

$$K_{აბმფ} = \frac{\sum_{i=1}^n M_{აბმფi}}{\sum_{i=1}^n (K + P_{აგ} + H_{აგ} + O_{აგ})}$$

ნახ.2. ბიზნესის ინოვაციურ დივერსიფიკაციაზე გადაწყვეტილების მიღების ალგორითმი

სადაც K — არის კრედიტის მიხედვით ძირითადი ვალის დაფარვის წლიური ჯამი, ლარი; $P_{აგ}$ — არის კრედიტის მიხედვით პროცენტების წლიური ჯამი, ლარი; $H_{აგ}$ - არის ახალი ბიზნეს-მიმართულებით საგადასახადო გადახდების წლიური ჯამი, ლარი; $O_{აგ}$ — არის ახალი ბიზნეს-მიმართულებით დაგეგმილი წლიური მოცულობა სუფთა მოგებისა, ლარი; t — საპროგნოზო პერიოდის წელი; n — წლების რაოდენობა საპროგნოზო პერიოდში.

ბიზნესის ინოვაციური დივერსიფიკაციის გატარების მიზანშეწონილობის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების ალგორითმი წარმოდგენილია ნახ.2.-ზე.

შემოთავაზებული მეთოდოლოგიური ინსტრუმენტების და ალგორითმის გამოყენება საშუალებას იძლევა თანმიმდევრობით შეფასებულ იქნას ბიზნესის ინოვაციური დივერსიფიკაციის უპირატესობების არსებობა ან არ არსებობა და დასაბუთებულად მიღებულ იქნას გადაწყვეტილება საკუთარი საშუალებების და საკრედიტო რესურსების მოზიდვის გამოყენების შემთხვევებისას. წარმოდგენილი მეთოდის გამოყენება, რომელიც საფუძვლად ედება გადაწყვეტილების მიღებას ბიზნესის რესტრუქტურის რეალიზაციაზე, საშუალებას იძლევა ეფექტურად იმართოს ბიზნესის პორტფელი, რაც ითვალისწინებს თავის დადებით როლს საწარმოს ეკონომიკური უსაფრთხოების მართვის სისტემაში.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. Стратегия развития предпринимательства в реальном секторе экономики.// Под ред. Г.Б. Клейнера. – М.: Наука, 2002. – с.214,215;
2. Журавлиова Н.Ю. Инновация как экономическая категория// Вестник СПб-ГУ. – 2006, №4. –с.140;
3. Агабеков С.И., Кокурин Д.И., Назин К.Н. Инновации в России: системно-институциональный анализ. – М.: Транслит, 2011. -376с., с.25;
4. ინოვაციური ეკონომიკა, ლეო ჩიკავა, 2006წ.;
5. ბიზნესის საფუძვლები, სახელმძღვანელო, 2011წ.